

J. R. R. TOLKIEN

WSOY

Toimittanut CHRISTOPHER TOLKIEN

KESKENERÄISTEN TARUJEN KIRJA

Kuvittaneet

ALAN LEE · JOHN HOWE · TED NASMITH

✧ ƿē ȳl̃m ȳm̃ŕm ȳm̃ŕ ƿŕŕm̃m ǵŕŕm̃ȳm̃ ƿm̃ȳm
ǵȳ ȳȳŕ̃ m̃ ǵm̃ŕ ȳm̃ ƿm̃ŕm̃ ǵȳŕŕȳ ȳm̃ŕ ƿŕŕm̃

J. R. R. TOLKIEN

Suomennetut teokset:

HOBITTI ELI SINNE JA TAKAISIN
TARU SORMUSTEN HERRASTA I–III:

I SORMUKSEN RITARIT

II KAKSI TORNIA

III KUNINKAAN PALUU

TOM BOMBADILIN SEIKKAILUT

SILMARILLION*

KESKENERÄISTEN TARUJEN KIRJA*

HÚRININ LASTEN TARINA*

GONDOLININ TUHO*

KULLERVON TARINA

BILBON VIIMEINEN LAULU

MAAMIES JA LOHIKÄÄRME

SEPPÄ JA SATUMAA

HERRA BLISS

ROVERANDOM

PUU JA LEHTI

KIRJEITÄ JOULUPUKILTA

KIRJEET*

SATUJEN VALTAKUNTA

* Toimittanut Christopher Tolkien

ǵŕŕm̃ ȳm̃ŕ̃ ȳȳŕm̃ŕŕm̃ ȳm̃ŕ̃ ȳ ȳŕŕm̃ŕ̃ m̃ŕm̃ŕŕm̃ŕ̃
ȳ ǵŕŕ̃. m̃ŕŕ̃ ȳŕŕŕm̃ ƿŕŕŕm̃ŕ̃ ǵȳŕŕm̃ ǵŕŕm̃ ✧
ŕŕŕŕ ǵŕŕŕm̃ ƿm̃ŕŕm̃ŕ̃ ȳŕŕŕ̃ ȳ ƿŕŕm̃ŕŕŕŕŕ̃ ~

✧ րեա պլտ զմէտր զիւտ րճգրոտ գճգմոյնրմ րչաւ
գչա ձագ մ գլոր Լոտ րագո՞ գնչրնչ զիւտ րճգրմ

J. R. R. Tolkien

KESKENERÄISTEN TARUJEN KIRJA

Toimittanut ja esipuheen, kommentaarin, hakemiston sekä kartat laatinnut

CHRISTOPHER TOLKIEN

Kuvittaneet

John Howe, Alan Lee ja Ted Nasmith

Suomentanut

Kersti Juva

Werner Söderström Osakeyhtiö
Helsinki

զճտրի մտի գչրնագո՞ լաւո՞րն և Լճրնրմ միւտնչո՞
և գճգ-ւոյ՞ իզիւտ րճչմտրնրմ ճչւագոտ ճրիմ ✧
ճճո՞ գչրիմ րչիւրնոտնրմ լնրնրմ և րճտրիչնրմ :-

Tarkistettu laitos 2021
Uudistettu oikeinkirjoitus

Englanninkielinen alkuteos
Unfinished Tales of Númenor and Middle-earth
Originally published in the English language
by HarperCollins Publishers Ltd. under the title
Unfinished Tales

Copyright © The Tolkien Estate Limited and C.R. Tolkien 1980

'Map of Beleriand and the Lands to the North'
drawn by C.R. Tolkien for *The Silmarillion* 1977
Maps of 'Númenor' and 'The West of Middle-earth at the End of the Third Age'
drawn by C.R. Tolkien for *Unfinished Tales* 1980

Illustrations © John Howe 2020
Illustrations © Alan Lee 2007, 2020
Illustrations © Ted Nasmith 2007, 2020

*J.R.R. Tolkien asserts the moral right
to be acknowledged as the author of this work.
Alan Lee, Ted Nasmith and John Howe assert their right
to be acknowledged as the illustrators of this work.*

TOLKIEN and are registered trademarks of The Tolkien Estate Limited.

Suomenkielinen laitos © suomentajat ja WSOY 1986, 2021
Werner Söderström Osakeyhtiö

Säkeet suomentanut Panu Pekkanen

Nimiö sivujen tengwar-kirjoituksen suomennos Pekka Tuomisto
Tengwar-kalligrafia Lotta Raatikainen

Sitaatit *Tarusta Sormusten herrasta* suomentaneet
Kersti Juva, Eila Pennanen ja Panu Pekkanen
Sitaatit *Silmarillionista* suomentanut Kersti Juva

Sitaatin *Tom Bombadilin seikkailuista* suomentanut Alice Martin
Sitaatin J. R. R. Tolkienin *Kirjeistä* suomentanut Tero Valkonen

Toimitus kiittää Pekka Tuomistoa ja Kontuwiki-yhteisöä asiantuntija-avusta

ISBN 978-951-0-47520-1

Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

Kuvat	<i>sivu</i>	9
Esipuhe		13

ENSIMMÄINEN OSA: ENSIAIKA

I TUORISTA JA HÄNEN TULOSTAAN GONDOLINIIN	31
Viitteet	68
II <i>NARN I HÎN HÛRIN</i>	74
Túrinin lapsuus 74; Húrin ja Morgoth 83; Túrinin lähtö 85; Túrin Doriathissa 95; Túrin lainsuojattomien luona 104; Kääpiö Mîm 116; Túrinin paluu Dor-lóminiin 125; Túrinin tulo Brethiliin 131, Morwenin ja Nienorin matka Nargothrondiin 134; Nienor Brethilissä 145; Glaurungin tulo 149; Glaurungin kuolema 157; Túrinin kuolema 165	
Viitteet	171
Liite	175

TOINEN OSA: TOINEN AIKA

I NÚMENORIN SAARI	193
<i>Númenorin kartta</i>	194
Viitteet	202
II ALDARION JA ERENDIS: MERENKÄVIJÄN VAIMO	203
Viitteet	246

III ELROSIN PERILLISET: NÚMENORIN KUNINKAAT	252
Viitteet	259
IV GALADRIELIN JA CELEBORNIN TARINA sekä Amrothin, Lórienin kuninkaan, tarina	264
Viitteet	292
Liitteet (A: Salohaltiat ja heidän puheenpartensa 296; B: Salohaltioiden sindarilaiset ruhtinaat 298; C: Lórienin rajat 301; D: Lond Daerin satama 303; E: Celebornin ja Galadrielin nimet 308)	

KOLMAS OSA: KOLMAS AIKA

I KURJENMIEKKAKENTTIEN MURHENÄYTELMÄ	313
Viitteet	320
Liite (Númenorin pituusmitat)	328
II CIRION JA EORL SEKÄ GONDORIN JA ROHANIN YSTÄVYYS	331
1 Pohjalaiset ja vaunumiehet	331
2 Eorlin ratsastus	339
3 Cirion ja Eorl	343
4 Isildurin perinnäistapa	353
Viitteet	355
III EREBORIN-RETKI	366
Viitteet	373
Liite (Huomautuksia Ereborin-retkeä käsittelevistä teksteistä sekä otteita varhaisemmista versioista)	374
IV SORMUKSEN ETSINNÄT	386
1 Mustien ratsastajien matkat sen mukaan mitä Gandalf kertoi Frodolle	386
2 Muita versioita	391
3 Gandalfista, Sarumanista ja Konnusta	399
Viitteet	403

V TAISTELUT RAUTKYMIN KAHLAAMOILLA	406
Viitteet	417
Liite	419

NELJÄS OSA

I <i>DRÚEDAIN</i>	431
Viitteet	440
II <i>ISTARI</i>	444
Viitteet	458
III <i>PALANTÍRI</i>	461
Viitteet	470
Hakemisto	475

KUVAT

Beleriandin ja pohjoisten maiden kartta*	etuesilehti
1 Tuor pakenee Meren raivoa (Lee)	46
2 Tuor näki edessään Gondolinin valkoisen lumen keskellä (Nasmith)	67
3 Glaurung ja Azaghâl (Howe)	94
4 Amon Rûdh (Nasmith)	121
5 Glaurung lähtee Nargothrondista (Lee)	141
6 Beleg lähestyy Amon Rûdhia (Howe)	179
7 Vihreä Eldalondë (Lee)	197
8 Aldarion palaa ensimmäiseltä matkaltaan (Nasmith)	206
9 Númenorilaiset purjehtivat Keski-Maahan (Howe)	257
10 Galadriel ja Celeborn Hämyveden äärellä (Nasmith)	273
11 Amroth ja Nimrodel (Lee)	283
12 Dagorladin taistelu (Howe)	300
13 Cirionin ja Eorlin vala (Nasmith)	349
14 Satuttiin sattumalta (Lee)	369
15 Sormuksen etsintä (Howe)	393
16 Rautkymin kahlaamojen ensimmäinen taistelu (Lee)	411
17 <i>Druédain</i> Halethin metsässä (Howe)	437
18 Siniset velhot matkalla itään (Nasmith)	447

Keski-Maan läntiset osat
kolmannen ajan lopulla*

takaesilehti

* Christopher Tolkienin laatima kartta

HUOMAUTUS

Lukuun ottamatta esipuhetta ja viitteitä on teoksen toimittajan Christopher Tolkienin teksti kaikkialla erotettu tekijän omasta tekstistä *kursivoimalla*. Viitteissä taas J. R. R. Tolkienin omat kommentit on osoitettu hakasulkuihin merkityillä sanoilla 'Tekijän huomautus'. Samaan tapaan on osoitettu suomentajan täydentävät huomautukset.

Viitteissä mainitut *Tarun Sormusten herrasta* sivunumerot tarkoittavat teoksen yksiosaista laitosta (2007), *Silmarillionin* sivunumerot puolestaan kuvitettua laitosta (2018).

ESIPUHE

Sillä, joka saa vastuulleen kuolleen kirjailijan paperit, on edessään vaikeasti ratkaistavia ongelmia. Tässä tilanteessa moni jättäisi varmaan julkaisematta kaiken muun aineiston paitsi sellaisen joka on ollut käytännöllisesti katsoen viimeistelyä kirjailijan kuollessa. Kun kyseessä ovat J. R. R. Tolkienin julkaisemattomat kirjoitukset, tämä saattaisi ensi näkemältä vaikuttaa oikealta menettelyltä, sillä hän itse suhtautui erityisen kriittisesti ja vaativasti omaan työhönsä eikä olisi suurin surminkaan julkaissut edes tämän kirjan suhteellisen valmiita kertomuksia ennen huomattavaa hiomista.

Toisaalta hänen luomistyönsä luonne ja laajuus asettavat mielestäni jopa ne tarinat, jotka hän itse hylkäsi, erityiseen asemaan. En katsonut mahdolliseksi jättää *Silmarillionia* pöytälaatikkoon, vaikka se isäni kuollessa oli kaikkea muuta kuin yhtenäinen, ja tiesin että hän aikoi muuttaa sitä vielä suuresti; ja pitkään harkittuani päätin julkaista sen ehjänä kokonaisuutena, en historiallisena tutkimuksena, joka olisi koostunut joukosta erilaisia kommentein toisiinsa liitettyjä tekstejä. Tämän kirjan kertomukset ovat toista maata: ne eivät yhdessä muodosta kokonaisuutta, tämä kirja ei ole muuta kuin kokoelma Númenoria ja Keski-Maata käsitteleviä kirjoituksia, joiden muoto, tarkoitus, viimeistelyn aste ja kirjoittamisajankohta poikkeavat suuresti toisistaan (samoin kuin se tapa, jolla minä olen käsitellyt niitä). Peruste niiden julkaisemiseen on kuitenkin jokseenkin sama, vaikka ei yhtä vahva, kuin se jolla katsoin oikeudekseni julkaista *Silmarillionin*. Ne joille on ollut tärkeää nähdä mielessään Melkor ja Ungoliant Hyarmentirin huipulla ympärillään »Yavannan pelot ja laitumet kultaisina jumalten korkeasta vehnästä»; varjot jotka

Fingolfinin sotajoukko heitti, kun kuu ensi kerran nousi Lännessä; Beren kyyristelemässä sudenhahmoisena Morgothin valtaistuimen alla; Silmarilin valo joka äkkiä paljastui Neldorethin metsän pimeydessä – niille uskoakseni näiden tarinoiden muodon puutteet merkitsevät paljon vähemmän kuin se, että vielä kerran (viimeisen kerran) saadaan kuulla Gandalfin ääni, kun hän kiusoittelee ylhäistä Sarumania Valkoisen neuvoston kokouksessa vuonna 2851, tai kun hän kertoo Minas Tirithissä Sormuksen sodan päättymisen jälkeen, miten hän tuli lähettäneeksi kääpiöt Repunpään tunnettuun juhlaan; että saa lukea miten Ulmo Vesien valtiias nousi merestä Vinyamarissa; kuinka Doriathin Mablung piileskeli »kuin myyrä» Nargothrondin sillan raunioiden alla; kuinka Isildur sai surmansa kompuroidessaan ylös Anduinin mudasta.

Monet tämän kokoelman tekstit kertovat yksityiskohtaisemmin tarinoita, jotka on kerrottu tai joihin on viitattu toisaalla; ja on heti alkuun sanottava, että kirjalla ei monin osin ole paljonkaan annettavaa sellaisille *Tarun Sormusten herrasta* lukijoille, jotka pitävät Keski-Maan historiallista rakennetta välineenä eikä päämääränä, tarinan muotona eikä sen tarkoituksena, joita eivät kiinnosta lisätiedot ihan itsensä vuoksi, joille ei ole väliä sillä miten Rohanin Markin Ratsastajat oli järjestetty, jotka jättivät mieliisti Drúadanin villi-ihmiset sinne mistä heidät tapasivat. Isäni ei olisi ajatellut heistä pahaa. Maaliskuussa 1955, ennen *Tarun Sormusten herrasta* kolmannen osan ilmestymistä hän kirjoitti eräässä kirjeessä:

Toivonkin tällä hetkellä, etten olisi luvannut mitään liitteitä! Luulen näet, että ne eivät lyhennetyssä ja tiivistetyssä muodossa tyydytä ketään: eivät varmasti minua itseäni eivätkä saamistani (uskomattoman monista) kirjeistä päätellen myöskään niitä, jotka sellaisesta materiaalista pitävät (heitä on häkellyttävän runsaasti), kun taas sitten ne, jotka pitävät kirjaa vain »sankaritarinana» ja kokevat että »selittämättömät näkymät» ovat osa sen kirjallista tehoa, jättävät varmaan liitteet täysin lukematta, mikä onkin oikein.

En ole nyt ollenkaan varma, onko taipumus mieltää koko juttu jonkinlaiseksi suureksi peliksi kuitenkin hyvä asia – ei ainakaan minulle, koska sellainen houkuttelee minua aivan liikaa. Tämä kaikki ilmeisesti osoittaa, että kun tarina perustuu monimutkaiseen ja yksityiskohtaiseen maantieteeseen, kronologiaan ja kieleen, sillä on sellainen kummallinen seuraus, että monet halajavat lisää »informaatiota» tai »taustatietoa».

Eräässä toisessa kirjeessä hän kirjoitti seuraavana vuonna:

– – *monet toivovat teidän tapaanne karttoja, toiset kaipaavat paikkojen sijaan geologisia tietoja; monet haluavat haltiakielen kielioppia, äänneoppia ja esimerkkejä, jotkut haluavat runomittaoppia ja prosodiaa... Muusikot haluavat säveliä ja nuotteja, arkeologit kaipaavat keramiikkaa ja metallurgiaa. Kasvitieteilijät haluavat tarkempia tietoja mallornista, elanorista, niphredilistä, alfirinista, mallosista ja symbolmynestä, historioitsijat tahtovat lisää yksityiskohtia Gondorin sosiaalisesta ja poliittisesta rakenteesta, yleisesti kiinnostuneet ihmiset haluavat tietoja vaunumiehistä, Haradista, kääpiöiden alkuperästä, Vainajista, beorningeista ja puuttuvasta kahdesta velhosta (joita oli siis viisi).*

Mutta suhtauduttiin tähän asiaan niin tai näin, jotkut, kuten minä, eivät halua vain tiedonhalun vuoksi lukea että Väantur Númenorilainen ankkuroi laivansa Entulessen, eli Paluun, Harmaisiin satamiin toisen ajan kuudennensadannen vuoden kevätuuulissa, että Elendil Pitkälle pystytti hautakiven hänen poikansa Isildur Halifrienin kokkovaaralle, että se Musta ratsastaja, jonka hobitit näkivät sumuissa pimeydessä Bukinpurin lauttarannassa joen toisella puolen, oli Khamûl, Dol Guldurin sormusaaveiden päällikkö – tai että Gondorin kahdennentoista kuninkaan Tarannonin lapsettomuus (josta mainitaan eräässä *Tarun Sormusten herrasta* liitteessä) liittyi jotenkin kuningatar Berúthielin kissoihin, joista ei tähän saakka ole tiedetty mitään.

Kirjan kokoaminen on ollut vaikeata ja lopputulos on hiukan mutkikas. Kaikki kertomukset ovat »keskenäisiä», tavalla tai toisella viimeistelemättömiä, ja ovat edellyttäneet erilaista käsittelyä. Tuonnempana sanon enemmän kustakin erikseen, tässä joitakin yleisiä piirteitä.

Ongelmista keskeisin on »johdonmukaisuus». Parhaiten ongelma käy ilmi jaksosta, joka on otsikoitu »Galadrielin ja Celebornin tarina». Tämä tarina on »keskenäinen» sanan laajemmassa merkityksessä: se ei ole yhtenäinen teksti, joka äkkiä katkeaa niin kuin tarina »Tuorista ja hänen tulostaan Gondoliniin», eikä sarja fragmentteja niin kuin »Cirion ja Eorl»; se on oleellinen osa Keski-Maan historiaa vaikka se ei koskaan saanut selvää hahmoa saati lopullista kirjallista muotoa. Kun sisällytän tähän kirjaan tätä aihetta käsittelevät julkaisemattomat kertomukset ja luonnokset, se edellyttää ettei Keski-Maan historiaan voida suhtautua yhtenäisenä ja itsenäisenä todellisuutena, jonka tekijä meille välittää (kääntäjän ja toimittajan ’roolissaan’), vaan se

on nähtävä kasvavana ja muuttuvana ajatusrakennelmana. Isäni vertaili ja hioi hiomasta päästyään teoksiaan, joita hän ei enää julkaissut, ja väistämättä lisätiedot, joita hänen julkaisemattomista kirjoituksistaan löytyy, ovat monasti ristiriidassa sen kanssa mitä jo »tiedetään»; ja näin emme saa tietoa vain tästä keksitystä maailmasta vaan myös sen keksimisen prosessista. Tätä kirjaa toimittaessani olen hyväksynyt sen lähtökohdaksi; ja jos ei oteta huomioon aivan vähäisiä yksityiskohtia, kuten muutoksia nimistöissä (tapauksia joissa käsikirjoituksen uskollinen seuraaminen johtaisi suhteettomiin sekaannuksiin ja suhteettomiin selityksiin), en ole tehnyt tekstiin muutoksia, joiden tarkoitus olisi säilyttää johdonmukaisuus suhteessa jo julkaistuihin kirjoituksiin; päinvastoin olen pitkin matkaa kiinnittänyt lukijan huomion ristiriitoihin ja poikkeamiin. Tässä suhteessa *Keskeneräisten tarujen kirja* on perusteiltaan toisenlainen teos kuin *Silmarillion*, jonka toimittamisessa tärkeimpänä joskaan ei kaikenkattavana sääntönä oli niin sisäisen kuin ulkonaisen johdonmukaisuuden saavuttaminen; ja muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta olenkin pitänyt *Silmarillionin* julkaistua asua lopullisena, isäni itse julkaisemiin kirjoituksiin verrattavana, enkä ole ottanut huomioon lukemattomia »oman käden oikeudella» tekemiäni valintoja varianttien ja kilpailevien versioiden kesken.

Sisällöltään kirja on kertova (tai kuvaava): olen jättänyt pois kaikki Amania ja Keski-Maata käsittelevät pääasiallisesti filosofiset tai pohdiskelevat kirjoitukset, vaikka joitakin tämäntapaisia jaksoja on putkahtanut mukaan. Kirjan rakenne on yksinkertainen: kolmeen osaan on sijoitettu Maailman kolmen ensimmäisen ajan tapahtumista kertovat tekstit, vaikka jotkin tekstit, kuten Amrothin legenda ja sen käsittely »Galadrielin ja Celebornin tarinassa», eivät rajoitu yhteen aikaan. Neljäs osa on lisäys, ja on kenties syytä perustella, miksi se on mukana *Keskeneräisten tarujen kirjassa*, sillä se sisältää yleisiä ja eritteleviä esseitä, joissa ei ole juuri lainkaan kertovaa ainesta. Alun perin sisällytin siihen *drúedainia* käsittelevän jakson, koska tarina Uskollisesta kivistä on sen osa, ja kun olin ottanut mukaan sen, päätin ottaa mukaan myös *palantíreja* ja *istaria* käsittelevät tekstit, koska ihmiset ovat kovasti kyselleet niistä (etenkin velhoista) ja tämä kirja tuntui sopivalta yhteydeltä kertoa mitä niistä on kerrottavaa.

Toisinaan saattaa tuntua siltä että viitteitä on turhan tiuhassa, mutta niissä teksteissä, joissa niitä on eniten (esim. luvussa »Kurjenmiekkakenttien murhenäytelmä»), niihin ei ole syyppää toimittaja vaan kirjailija, joka viimeisinä aikoinaan kirjoitti tällä tavalla, kehitteli useita aiheita rinnan lukemattomien viitteiden avulla. Olen

läpi kirjan pyrkinyt osoittamaan selvästi mikä on toimittajan tekoa, mikä kirjailijan. Ja koska viitteissä ja liitteissä on niin runsaasti kirjailijan tekstiä, olen katsonut parhaaksi lisätä hakemistoon sivunumeroviittaukset koko kirjaan esipuhetta lukuun ottamatta.

Olen kautta kirjan edellyttänyt että lukija tuntee jotenkuten isäni julkaistut teokset (erityisesti *Tarun Sormusten herrasta*), sillä muuten olisin joutunut laajentamaan entisestään toimittajan osuutta, joka jo nyt on melkoinen. Olen kuitenkin lisännyt lähes kaikkiin hakemiston päähakusanoihin lyhyet selitykset, jotta lukija ei joutuisi yhtenään etsimään lisätietoa muualta. Mikäli selitykseni ovat riittämättömiä tai jäävät tarkoituksettoman hämäräksi, Robert Fosterin *The Complete Guide to Middle-earth* on erinomainen hakuteos, johon olen turvautunut usein.

Seuraavassa pääasiallisesti bibliografisia huomautuksia eri teksteistä.

* * *

ENSIMMÄINEN OSA

I

Tuorista ja hänen tulostaan Gondoliniin

Isäni sanoi useammin kuin kerran, että »Gondolinin tuho» oli ensimmäinen jonka hän ensiajan tarinoista sepitti, eikä ole mitään syytä olettaa toisin. Kirjeessä vuodelta 1964 hän kertoo, että hän kirjoitti sen »’omasta päästäni’ – – ollessani vuonna 1917 sairaslomalla armeijasta», muissa yhteyksissä hän on maininnut vuodet 1916 tai 1916–17. Minulle kirjoittamassaan kirjeessä vuodelta 1944 hän sanoo: »Aloin kirjoittaa [*Silmarillionia*] armeijan parakeissa, jotka olivat täynnä ihmisiä ja gramofonien metakkaa», ja toden totta, isäni jäämistössä olevan »pataljoonan vastuusuhteita» selvittelevän paperilapun toiselle puolelle on raapustettu runonpätkä, jossa esiintyvät Gondolinin seitsemän nimeä. Varhaisin käsikirjoitus on yhä olemassa: se täyttää kaksi pientä kouluvihkoa, se on nopeasti lyijykynällä kirjoitettua tekstiä jonka päälle on myöhemmin kirjoitettu mustekynällä ja jota on sittemmin korjailtu runsaasti. Tämän tekstin pohjalta äitini kirjoitti tekstin puhtaaksi arvattavasti vuonna 1917, mutta puhtaaksikirjoitettu teksti joutui puolestaan korjausten kohteeksi aikana jota en pysty tarkalleen määrittämään, todennäköisesti

vuosina 1919–20, jolloin isäni työskenteli Oxfordissa silloin vielä keskeneräisen sanakirjan toimituksessa. Keväällä 1920 häntä pyydettiin pitämään esitelmä collegensa (Exeterin) esseeklubissa, ja hän luki siellä »Gondolinin tuhon». Muistiinpanot siitä, mitä hän aikoi sanoa »esseensä» esittelyksi, ovat säilyneet. Hän pyytää anteeksi sitä, ettei hän ole saanut aikaan tieteellistä esitystä, ja jatkaa: »Niinpä minun on esitettävä jotakin, joka minulla on jo valmiina, ja epätoivoissani päätin turvautua tähän tarinaan. En ole tietenkään missään tätä ennen tuonut sitä julkisuuteen... Mielessäni on jo jonkin aikaa kehkeytynyt kokonainen sarja tapahtumia itse keksimässäni haltiamaassa. Jotkin näistä tarinoista olen raapustanut paperille... Tämä ei ole niistä paras, mutta se on ainoa, jota olen toistaiseksi ollenkaan korjaillut, ja vaikka korjaukset ovat vallan riittämättömät, uskaltaudun lukemaan sen ääneen.»

»Tuor ja Gondolinin pakolaiset» (tämä oli »Gondolinin tuhon» otsikko varhaisissa käsikirjoituksissa) säilyi monia vuosia koskemattomana, mutta jossakin vaiheessa, todennäköisesti vuosien 1926 ja 1930 välillä, isäni kirjoitti tarinasta lyhyen, tiivistetyn version osaksi *Silmarillionia* (tämä nimi muuten esiintyy ensimmäisen kerran hänen kirjeessään *The Observerille* 20. helmikuuta 1938), ja tämä versio koki puolestaan muutoksia kirjan muiden osien muuttuessa. Paljon myöhemmin hän aloitti kokonaan uuden kertomuksen, jonka otsikkona oli »Tuorista ja Gondolinin tuhosta». Erittäin todennäköisesti se on kirjoitettu vuonna 1951, jolloin *Taru Sormusten herrasta* oli valmis, mutta oli epävarmaa julkaistaisiinko se. Tyyliiltään ja hahmoltaan »Tuorista ja Gondolinin tuhosta» oli hyvin erilainen kuin hänen nuoruutensa tuote, vaikka tarinan perusrakenne oli sama, ja siitä olisi tullut upean yksityiskohtainen kuvaus sen huomattavasti lyhyemmän tilalle, joka on julkaistu *Silmarillionin* 23. luvuna, mutta valitettavasti tarina katkeaa siihen, missä Tuor ja Voronwë saapuvat viimeiselle portille ja Tuor näkee Gondolinin Tumladenin tasangon yli. Ei ole mitään tietoa, miksi isäni jätti tarinan kesken.

Tässä julkaistaan tuo teksti. Sekaannusten välttämiseksi olen antanut sille nimeksi »Tuorista ja hänen tulostaan Gondoliniin», sillä siinä ei kerrota kaupungin tuhosta. Tässä kuten muissakin isäni kirjoituksissa on joissakin kohden useita lukutapoja, ja yhdestä lyhyestä jaksosta (Tuorin ja Voronwën tulo Sirionjoelle ja joen ylitys) on olemassa useita kilpailevia versioita; näin ollen olen joutunut tekemään vähäistä toimitustyötä.

On mielenkiintoista, että ainoan täydellisen kertomuksen Tuorin Gondolinissa viettämästä ajasta, hänen liitostaan Idril Celebrindalin

kanssa, Eärendilin syntymästä, Maeglinin petoksesta, kaupungin hävityksestä ja pakolaisten lähdöstä – vaikka nämä tapahtumat ovat keskeisellä sijalla hänen mielikuvissaan ensiajasta – isäni kirjoitti nuoruudessaan. Mutta tuon kelpo tarinan sisällyttäminen tähän kirjaan ei kuitenkaan tule kysymykseen. Se on kirjoitettu siihen äärimmäisen arkaaiseen tyyliin, jota isäni käytti tuohon aikaan, ja siihen sisältyy väistämättä aineksia, jotka eivät pidä yhtä *Tarun Sormusten herrasta* ja julkaistussa muodossaan olevan *Silmarillionin* maailman kanssa. Se, samoin kuin muut mytologian alkuvaiheet, kuuluu *Kadonneitten tarujen kirjaan*, joka ei ole mikään vähäinen teos ja joka varmasti kiinnostaisi suuresti niitä, jotka pohtivat Keski-Maan alkuperää, mutta vaatisi erittäin pitkät ja perusteelliset selitykset.

II

Húrinin lasten tarina

Túrin Turambarin tarinan vaiheet ovat joissakin suhteissa ensiajasta kertovien tarinoiden joukossa sekavimmat ja mutkikkaimmat. Kuten tarina Tuorista ja Gondolinin tuhosta, se juontaa juurensa aivan alusta; siitä on olemassa sekä varhainen proosakertomus (yksi Kadonneista taruista) että pitkä viimeistelemätön alkusoinnullinen runo. Mutta kun Tuoria käsittelevä pitkä versio ei koskaan edistynyt kovin pitkälle, Túrinista kertova pitkä versio, jonka isäni kirjoitti myöhemmin, tuli puolestaan lähes valmiiksi. Sen nimi on »*Narn i Hîn Húrin*» ja se sisältyy tähän kirjaan.

Mutta Túrinin tarinan keskeneräisyyden aste vaihtelee sen eri osien välillä. Loppujakso (Túrinin paluusta Dor-lóminiin aina Túrinin kuolemaan) on saanut osakseen vain vähäisiä toimituksellisia muutoksia; kun taas alkuosa (alusta Túrinin lähtöön Doriathista) vaati paljon muutoksia ja valintaa, paikoitellen vähäistä tiivistämistä, sillä alkutekstit olivat hajanaisia ja irrallisia. Mutta kertomuksen keskiosa (Túrin ja lainsuojattomat, Mím vähäkääpiö, Dor-Cúartholin maa, Belegin surma Túrinin käden kautta ja Túrin Nargothrondissa) aiheutti toimittajalle eniten päänvaivaa. Näiltä osin »*Narn*» on viimeistelemättömin ja paikoitellen se hupenee pelkäksi juonelliseksi hahmotelmaksi. Isäni vasta kehitteli tätä osaa, kun hän jätti sen sikseen; ja *Silmarillionin* tulevan lyhyemmän version oli määrä odottaa »*Narnin*» valmistumista. Kun kokosin *Silmarillionin* tekstiä julkaisemista varten, jouduin ottamaan tähän tarinan osaan paljon juuri näistä kirjoituksista, jotka ovat poikkeuksellisen monimuotoisia.

III

EREBORIN-RETKI

JOTTA KERTOMUKSEN voisi täydellisesti ymmärtää, on tunnettava Tarun Sormusten herrasta liitteen A III osa »Durinin heimo», josta tässä lyhennelmä:

Kääpiöt Thrór ja hänen poikansa Thráin (sekä Thráinin poika Thorin, jota myöhemmin kutsuttiin nimellä Tammikilpi) pakenivat Yksinäiseltä vuorelta (Ereborista) salaoven kautta, kun lohikäärme Smaug laskeutui sen päälle. Thrór palasi Moriaan annettuaan Thráinille viimeisen kääpiöiden Seitsemästä sormuksesta, ja hänet surmasi örkki Azog, joka poltti nimensä hänen otsaansa. Tämä johti Kääpiöiden ja örkkien sotaan, joka päättyi Azanulbizarin (Nanduhirionin) suureen taisteluun Morian itäportilla vuonna 2799. Myöhemmin Thráin ja Thorin Tammikilpi asuivat Ered Luinilla, mutta vuonna 2841 Thráin lähti sieltä palataakseen Yksinäiselle vuorelle. Kuljeskellessaan Anduinin itäpuolisilla mailla hän joutui kiinni ja vangiksi Dol Gulduriin ja sormus otettiin häneltä pois. Vuonna 2850 Gandalf meni Dol Gulduriin ja sai selville, että sen isäntä oli todellakin Sauron; ja siellä hän tapasi Thráinin ennen tämän kuolemaa.

»Ereborin-retkestä» on olemassa useampia versioita, kuten selvitetään tekstin jälkeisessä liitteessä, johon sisältyy laajoja otteita eräästä aikaisemmasta versiosta.

En ole löytänyt mitään tekstiä, joka edeltäisi tässä julkaistavan kertomuksen avausta (»Sinä päivänä hän ei suostunut sanomaan enempää»). Ensimmäisen virkkeen »hän» on Gandalf, »me» ovat Frodo, Peregrin, Meriadoc ja Gimli ja »minä» on Frodo, keskustelun muistiinmerkitsijä;

tapahtumapaikka on talo Minas Tirithissä kuningas Elessarin kruunajaisten jälkeen (ks. s. 376).

Sinä päivänä hän ei suostunut sanomaan enempää. Mutta myöhemmin me otimme asian uudestaan esille ja hän kertoi meille koko kummallisen tarinan; miten hän tuli järjestäneeksi retken Ereborille, miten hän tuli ajatelleeksi Bilboa ja kuinka hän taivutteli ylpeän Thorin Tammikilven ottamaan Bilbon mukaan. En enää muista tarinaa kokonaisuudessaan, mutta me arvelimme, että alun alkuaan Gandalfilla oli mielessä vain lännen puolustaminen Varjoa vastaan.

»Minä olin niihin aikoihin kovasti levoton», hän sanoi, »sillä Saruman pani kaiken aikaa kapuloita rattaisiini. Tiesin että Sauron oli jälleen noussut, ja että hän kohta ilmoittaisi itsensä, ja tiesin että hän valmisteli suurta sotaa. Mistä hän aikoi aloittaa? Yrittäisikö hän ensiksi valloittaa Mordorin takaisin vai hyökkäisikö hän heti kärkeen vihollistensa päävarustuksia vastaan? Arvelin silloin, ja nyt olen siitä varma, että hänen alkuperäinen aikomuksensa oli hyökätä Lórieniin ja Rivendelliin heti kun hän olisi tarpeeksi vahva. Se olisi ollut paljon parempi suunnitelma hänen kannaltaan ja hyvin huono meidän kannaltamme.

Te ehkä ajattelette, että Rivendell oli hänelle liian kaukana, mutta minä en ollut sitä mieltä. Asioiden tila oli pohjoisessa erinomaisen keho. Vuorenalaiستا kuningaskuntaa sen paremmin kuin voimakasta Laakson kansaa ei enää ollut. Vain Rautavuorten kääpiöt olivat Sauronin tiellä, mikäli hän ryhtyisi valtaamaan itselleen takaisin vuorten pohjoisia solia sekä Angmarin vanhoja maita; heidän takanaan oli autius ja lohikäärme. Lohikäärmeen Sauron saattaisi ottaa avukseen hirmuisin seurauksin. Usein sanoin itselleni: 'Minun on keksittävä jokin keino Smaugin pään menoksi. Mutta sitäkin tarpeellisempaa on, että hyökkäämme suoraan Dol Gulduria vastaan. Meidän on sotkettava Sauronin suunnitelmia. Minun täytyy saada Neuvosto käsittämään tämä.'

Näissä synkissä tuumissa astelin tietä pitkin. Olin väsynyt ja matkalla Kontuun hengähtämään oltuani sieltä poissa yli kaksikymmentä vuotta. Ajattelin että heittämillä nämä mietteet hetkeksi mielestäni voisin ehkä keksiä jonkin ratkaisun. Ja ratkaisun keksin, vaikka ei minun sallittu unohtaa huoliani hetkeksikään.

Sillä aivan Briin lähellä minut yhytti Thorin Tammikilpi,¹ joka niihin aikoihin oli maanpaossa Konnun luoteisrajojen takana. Yllätyksekseni hän puhui minulle, ja se oli hetki jolloin vuorovesi alkoi kääntyä.

Hänkin oli levoton, niin levoton että hän suorastaan kysyi minulta neuvoa. Minä siis menin hänen kanssaan hänen asuinsaleihinsa Sinivuorille ja kuuntelin hänen pitkän tarinansa. Pian käsitin että hänen sydäntään polttivat hänen kokemansa vääryydet, joita hän kaiken aikaa hautoi, sekä esi-isien aarteiden menetys, ja häntä painoi myös peritty velvollisuus kostaa Smaugille. Kääpiöt ottavat sellaiset velvollisuudet hyvin vakavasti.

Lupasin auttaa häntä parhaan kykyni mukaan. Olin yhtä innokas kuin hän näkemään Smaugin viimeisen päivän, mutta Thorinilla oli mielessä vain sota ja tappelus ikään kuin hän olisi todella ollut kuningas Thorin II, enkä minä nähnyt mokomassa mitään toivoa. Lähdin siis hänen luotaan ja menin Kontuun ja hankin tietoja. Se oli hyvin kummallista. Minä vain seurasin erästä sattumaa ja tein monia virheitä matkan varrella.

Jotenkin Bilbo oli viehättänyt minua jo paljon aikaisemmin, lapsena ja nuorena hobittina; hän ei ollut vielä aivan täysi-ikäinen, kun olin edellisen kerran nähnyt hänet. Hän oli pysynyt mielessäni siitä lähtien, hänen intonsa ja kirkkaat silmänsä, hänen rakkautensa tärinoihin ja kysymyksensä avarasta maailmasta Konnun ulkopuolella. Heti Kontuun tultuani kuulin hänestä. Nähtävästi hänestä puhuttiin. Hänen molemmat vanhempansa olivat kuolleet kontulaisiksi varhain, noin kahdeksankymmenen iässä, eikä hän ollut koskaan mennyt naimisiin. Hänestä oli hyvää vauhtia tulossa vähän omiainen, niin sanottiin, ja hän saattoi häipyä omille teilleen päiväkausiksi. Hänen saatettiin nähdä juttelevan muukalaisten kanssa, jopa kääpiöiden.

'Jopa kääpiöiden!' Äkkiä mielessäni yhdistyi kolme asiaa: himonsa vallassa elävä lohikäärme, jolla oli tarkka kuulo ja vainu, saapasjalkaiset tarmokkaat kääpiöt, joita poltti vanha kauna, sekä vikkellä pehmeätassuinen hobitti, jonka sydän oli kipeä kaukokaipuusta (niin arvelin). Nauroin itselleni mutta menin heti katsomaan Bilboa nähdäkseni mitä hänelle oli tapahtunut kahdessakymmenessä vuodessa, ja oliko hän yhtä lupaava kuin puheista saattoi päätellä. Mutta hän ei ollut kotona. Hobittilan asukkaat puistivat päätään kun kyselein häntä. 'Omilla teillään', sanoi eräs hobitti. Taisi olla Kolo, puutarhuri.² 'Omilla teillään. Jos ei hän katso eteensä, niin ties kuinka omille teilleen vielä joutuu. Minäkin menin kysymään että minne hän oli menossa ja koska tulee takaisin ja hän se sanoo että *En tiedä*, ja katsoo minua kummasti. *Riippuu siitä tapaanko heitä*, hän sanoo. *Huomenna on haltioiden uusi vuosi!*³ Säälä, sen verran mukava mies. Hienompaa miestä saa hakea Vaarojen ja Joen välillä.'

*Runsas kokoelma taruja
Keski-Maasta ja Númenorista
komeasti kuvitettuna.*

9 789510 475201

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-47520-1